

بازاندیشی معماری مدرسه شمسیه یزد

داوود امامی میبدی

چکیده:

در زمان آل مظفر (ایلخانی) چون این ناحیه از ایران (یزد) که قسمت قابل ملاحظه‌ای از کشور محسوب می‌شد از انهدام تعمیدی مغول مصون ماند، می‌توان انتظار داشت که در این منطقه، از زمان سلجوقیان فعالیت‌های مداوم ساختمانی وجود داشته باشد؛ و بخصوص با توجه به حوزه سیاسی خاص، تحت نفوذ حکمرانان آل مظفر می‌توان سبک محلی خاصی تحت عنوان سبک مظفری و یا به اعتقاد دونالد ویلبر مکتب یزد را، در این حوزه شناسایی و معرفی کرد. در این میان آثار شاخص معماری، مساجد، خانقاه‌ها، خانه‌ها، قنوات، باغات و محله‌های تاریخی یزد و میبد متعلق به همین دوره جهت تعریف، تبیین و تفسیر موضوع و جایگاه آن در تاریخ معماری و شهرسازی ایران اهمیت ویژه‌ای دارد. هیلن براند معتقد است که تنوع اشکال مختلف در تعداد کم مدرسه‌های برجای مانده از دوران ایلخانی نشان می‌دهد که هیچ سبک مخصوصی در این دوران غالب نبوده است. دونالد ویلبر در کتاب معماری اسلامی ایران در دوره ایلخانان، به معرفی دو مکتب محلی آذربایجان و یزد در دوره ایلخانی می‌پردازد. در این مقاله به معرفی مدرسه شمسیه (سید شمس‌الدین) در شهر یزد و تأثیراتی که در نقشه از بناهای دیگر پذیرفته پرداخته می‌شود.

در این مقاله پس از مطالعات کتابخانه‌ای که شامل شناخت بناها و معماری مدارس گردآوری شده، سپس به مطالعات میدانی پرداخته شده است. این پژوهش سعی بر آن دارد تا با ترکیبی از روش‌های تفسیری-تاریخی و پژوهش نمونه‌ها و با تکیه بر مطالعات کتابخانه‌ای-اسنادی، به شناخت معماری آموزشی در این بنای دوره آل مظفر پرداخته و چگونگی معماری مدرسه این بنا را مورد بررسی و تحلیل قرار دهد.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مدارس آل مظفر به عنوان مهم‌ترین مراکز آموزشی در همین جهت مورد توجه قرار گرفتند و در پرتو نیازهای فرهنگی این عصر کارکرد فعالی از خود نشان دادند. طبعاً معنای استفاده از یک قاعده کلی در مدارس این بوده که هر نوع بنا یک وظیفه را از بنای دیگر مانند مساجد یا خانقاه‌ها اخذ می‌کرده است. سلسله مراتب بیان شده در یک بستر مذهبی، تأیید رسمی حکومتی دریافت می‌کرده در حالی که همان سلسله مراتب در کارکردهای دیگر توسط پیوستگی‌های مذهبی‌اش تقدیس می‌گردد. ابعاد کوچک این مدارس آل مظفر به این بناها مقیاسی کاملاً انسانی می‌دهند که به خوبی بیانگر غیرتشریفاتی تعلیم و تعلم در قرون میانی در این منطقه ایران است.

کلمات کلیدی: مدرسه شمسیه، آل مظفر، ایوان، مدرس، حیاط.